

Private Personarkiver

Arkiv P123

Lorenzen, Martin Conrad (10.3. 1897 - 10.8. 1963). Frisisk forfatter, redaktør (*Neue Schleswiger Zeitung*) journalist (*Der Schleswiger, Kulturwehr*), lærer (Rens, Hoptrup), bibliotekar (*Det sønderjyske Gruppeudlånsbibliotek* i Toftlund) Slesvig, Berlin, Rens, Hoptrup, Toftlund, Aabenraa, Bodum.

Anmærkning: En del af arkivet blev ordnet af Thomas Steensen, Nordfriisk Instituut i Bredstedt i februar 1981 og siden givet videre til DCB. På Nordfriisk Instituut befinder sig fortsat Martin Lorenzens manuskript til en frisisk grammatik, samt en maskinskrevet afskrift af Martin Lorenzens erindringer: *Eine wilde Zeit und was sie mir brachte*.

En anden del af arkivet blev i juli 1986 afleveret af Maike Volquartsen, Tetenbüll, til DCB, der ordnede det og gav det journalnr. 1986/362.

Arkivet blev nyordnet og omregistreret i 2000.

Anmærkning: Pakke 7 er udtaget af Frisersekretariatets arkiv (I 86) 2002.

Det bemærkes, at store dele af Martin Lorenzens manuskripter er forfattet på "genbrugspapir", såsom bagsiden af dokumenter, breve, tryksager m.m. Disse er normalt indordnet som manuskripter. F.eks. digtet *Er du træt af Livets travle Jag* skrevet bag på en disciplinærsag i Fårhuslejren mod M.L.

Klausulering: Adgang efter aftale med M.L.'s søn, Helge Lorenzen, Bodum, og formanden for Foriining for Nationale Friiske.

1. 1920-1957. BREVE OG MANUSKRIPTER 1 pakke

Indhold:

BREVE

- 1, 1. 1981-1986. Fortegnelser og breve vedr. afleveringen af arkivet.
- 1, 2. 1925-1957. Breve fra forskellige:
 - Anm:** Martin Lorenzen har på adskillige modtagne breve konciperet sit svar til afsenderen.
 - Bl.a.
 - Vilh. Andersen, Fredensborg (1936)
 - W.L. Andresen, Flensborg (1930)
 - Alfred Boysen, Lindholm (1931-1953)
 - Reimer Brauwer, Bitjum (1940)
 - Ernst Christiansen, Flensborg (1938)
 - Halbe S. Doele, Balk (1936)
 - E.B. Folkertsma, Ljouwert (1928)
 - Friedrich Friedrichsen, Slesvig (u.d.)
 - Emil Fries, Vesterland (1925)
 - Axel E. Jensen (1927)
 - Vilhelm La Cour, Birkerød (1932)

Helge Lorenzen, Århus (1956-1957)
Helmut Minkowski, Berlin (1954)
Modersmaalet-Dannevirke (1940)
Else Nielsen, København (1936)
Johannes Oldsen, Lindholm (1929-1938) (Heri også breve fra Oldsen til andre, bl.a. Hans Jepsen Christensen samt breve til Oldsen, bl.a. fra Waage Beck).
Dagmar Schmiegelow, København (1936)
Slesvig-Ligaen (1940)
Sydslesvigsk Forening (SSF) (1957)
Hindrik Vriesema, Ljouwert (1951)
Hans Wieghardt (u.d.)
J.P. Wiersma, Ljouwert (1932)
J.P. Winsemius, Amsterdam (1931)

- 1, 3. 1932-1947. Martin Lorenzens kladder og gennemslag til breve til forskellige
Bl.a.:
- Vilhelm Andersen (1939)
 - Frits Clausen (1936)
 - Diemer (1933)
 - Flensborg Avis (1936)
 - N.J. Gotthardsen (1947)
 - A. Grau (1932?)
 - Grænseforeningen (1936-39)
 - Bjørn Hanssen (1936)
 - Reinhard Jensen (1933-46)
 - Vilh. La Cour (1937)
 - Niels Neergaard (1932)
 - Johs. Oldsen (1946)

MANUSKRIPTER

- 1, 4. 1920-1956. Trykte og utrykte digte og prosa, manuskripter. Heraf hovedparten fra Martin Lorenzens hånd
Bl.a.:
- Auf der Hoburg*
 - Sønderjylland / Süderjütland* (kan synges på Schleswig-Holstein-Lied!),
 - En faster Borg es üünser God*
 - Marienknoopen* (lille, håndskrevet digtsamling)
 - Frasche!*
 - Zakopane* (hymne til den evige sne),
 - Altfriesisches Gedicht* m.fl.
 - Die Krone der Mutterschaft*
 - Wo stehst du, Friesland?*
 - Fuar Söl'ring Lir* (tryksag med historier og digte på sölring-frisisk)
 - Friesenlied*
 - Memmespräjk*
 - Di Sung fun de "Opstalboom"* (Apstalblum)
 - Strid me* (Stryd mei)
 - Ved Isted-Løven på Isted-Dagen 1931*
 - Fraschlönj!*

Uars (Frühling) (1932)
Fraasche!
Ön Fräschlön!
Min Aalernhüs
Et Mindeord (digt ved Ludvig Glahns død 1935)
Huchsammar
Wonter 1933-34 (Dat wos aw Hoptrup Huchshol...)
Vaterland!
Det døende Barn (Memme, ik ben traat, nü wal ik sove)
På Frislands jord (novelle)
Aw Frashlönjs grün. En ferteeling fon M.L.
Noardfreesh literaturkunde
Nusel. En latj frash ferteeling fon M.L.
Baj an a Redder (ein friesisches Volkslied aus den 13. Jahrhundert)
De Börre in de Padöst
Min tabernhüs
Frash Friheit
En Warnungsled an de jungen Deras!
Die Wendische Drossel des Spreewalds
På Sønderjyllands jord (prosa)
Skønlitterært manuskript med en Peder som hovedperson
Ein neues Deutschland (1941)
In Deutschlands schwerster Zeit (1944)
Faarhus-Gedicht (1945)
Digte 1946 (Hjemmet 26.5. 1946, Friesland 8.6. 1946, Die Heide u.d., Das Leben 28.5. 1946)
Er du træt af Livets travle Jag (1946-47)
Palmesøndag (1947)
Palmsontag (1948)
Septembærætter over Storbyen. En sonet fra Københavns Udkant (1947)
Wahres Glück (1949)
Broen til Evigheden (1950)
Juletanker (1951)
Ein Jahr ist schnell dahin (u.d.)
Fern der eig'nen Heimat muss'st du sterben (ved Gregori Kalinowskis jordefærd 10.1. 1953)
Jul 1954
Julen 1955
Weihnachten 1956
Zum 13. Dezember 1955
Weihnachtsgedanken 1956 m.fl.

- 1, 5. 1933-1956. Lejlighedsdigte og -sange
Bl.a.:
Randløv Jensens fødselsdag 1933
M. Lorenzen, to hyldestdigte til ham af Conrad Brodersen og D.A. Tanninger fra friserkursen på Hoptrup Højskole 1935
Oskar Olsens sølvbryllup 4.4. 1936
Anne Bombergs bryllup 20.12. 1936
Jørgen Detlefsen og Anne Marie Erichsens bryllup 28.11. 1937
Holger Hjelholt 28.5. 1938
Käthe Lindholdts Geburtstag 11.9. 1938
Marie Lambertsens fødselsdag 22.10. 1938
Toftlunds sommerstævne 1939
Johann zum Gedächtniss (1944),
Ta M. Lorenzen sen Iirdæi oon Hoptrup 1945
Konfirmationsdigte/sange (1949-1950'erne) m.fl.
- 1, 6. 1920'erne. M. Lorenzen: Blomster, sanket ved alfarvej. Danske, tyske og frisiske digte (W.L. Andresens forlag, Flensborg Avis' trykkeri).
- 1, 7. ca.1925-1955. Løse manuskripter og notater.
- 1, 8. 1926-1927. Martin Lorenzen taler på sønderjyske møder i Holstebro og Roskilde 1927. Manuskripter og klip.
- 1, 9. 1932-38. Manuskripter, notater og klip.
Bl.a.:
Hilsen til årsmødet fra Forbundet af nationale Mindretal i Tyskland og fra Polenbund. Manuskript (1932).
Foredrag 3.5. 1933 i Rens om Tyskland.
"Kære venner!" (opfordring til at støtte Grænseforeningen med udredninger om situationen i grænselandet og i det nye Tyskland, som Hitler er ved at skabe) (1934).
Danskhedens kår i Sydslesvig (foredrag i Aabenraa 26.9. 1936)
"Kære danske venner!"
Oplevelser hos "Tysklands Rasputin". Lorenzen-artikel i *Jydske Tidende* 19.8. 1935.
"Et Ord i forvejen" (M.L.'s takketale i forb. med hans frisiske grammatik 1938)
"Lad mig bruge et Billede fra Naturens Verden" ("genrejser"-tale til Forsvarsbrødrene i Tinglev om bl.a. Adolf Hitler, DuG, Arne Sørensen m.m. 1938).
- 1, 10. 1938-1943. Manuskripter, notater og klip.
Bl.a.:
"De nationale Mindretal – et europæisk Problem"
"Ein dänischer Runenstein in Wannsee bei Berlin"
"Eine friesische Bühnen-Schule"
"Die Lage der nationale Minderheiten in der Czechoslowakei. Reiseindrücke von Lehrer A. Torp, Tønder"
Manuskript om bl.a. Hitlers mindretalspolitik
"Det frisiske Folks Kamp for Liv og Frihed"
En Nordfriser og den nordiske Tanke (Harro Harring) og *Uwe Jens Lormsen* (på 100-årsdagen for hans død) Manuskripter og brevveksling vedr. radioforedrag 1938.
Brevveksling med Statsradiofonien (Jens Rosenkjær) med afslag. N.B.: Tillige ansøgning om ansættelse i Statsradiofonien
Nordfriserne (1943)
- 1, 11. 1921-1931. Manuskripter, notater, breve og klip.
Bl.a. om frisiske emner (Folkehøjskolen m.m.) samt forskellige manuskripter.

2-4. 1920-1980. SAGLIGT ORDNEDE SAGER 3 pakker

Nemlig:

2. SAGER VEDR. FRISERNE 1 pk.

Indhold:

- 2, 1. 1932-1956. Frisisk sprog og uddannelse, en frisisk folkehøjskole (Volkshoogeschool), den frisiske ordbog (In Nijfrysk Hânwardboek) og det frisiske akademi i Ljouwert (Fryske Akademi).
- 2, 2. 1923-1955. Manuskripter og notater om friserne eller på frisisk.
- 2, 3. 1927-1934. Martin Lorenzens frisiske grammatik.
- 2, 4. 1933-1938. Martin Lorenzens "friserkurser" i Rens, Hoptrup og Toftlund.
- 2, 5. 1921-1938. Udklip og artikler om Øst-, Vest- og Nordfrisland, bl.a. om Friesentag 1937 og 1938.
- 2, 6. 1926-1935. Avis- og tidsskriftsartikler om Frisland og friserne (egne og andres artikler).
Bl.a.:
Sönke Paulsen: *Die Friesen – eine nationale Minderheit?, Das friesische und hochdeutsche in Nordfriesland*
L.C. Peters: *Wie groß war Nordfriesland vor 1000 Jahren?*
Felix Schmeitzer: *Nordfriesische Heimatpflege*
Sönke Paulsen: *Die dänisch-friesische Minderheit*
A. Norden: *Die deutschen Nordfriesen. Wie man Minderheiten zu schaffen sucht*
Rudolf Muus: *Sind die Nordfriesen eine nationale Minderheit?*
Hans Matthiesen: *Die Nordfriesen treudeutsch allezeit*
Dr. Muus: *Zur nordfriesischen Frage* (+ gennemslag af brev til Muus med indsigelse fra J. Oldsen)
J.P.W. (formentlig J.P. Wiersma, Leeuwarden: *De Noard-Friezen stjüre oan op Selbistjür!*
Hermann Lübbling: *Friesische Sagen*
Jul. Tedsen: *Zur nordfriesischen Sprachbewegung*
Sind wir "aufgelöst"? (Leder i Der Schleswiger 11.10. 1930)
Ein Friese fordert ... (Leder i Der Schleswiger 25.7. 1931)
Friso: *Ist das nordfriesische Wappen mitr Grütztopf und halbem Adler jetzt endgültig erledigt?* (Fraslönj, Der Schleswiger 1932?)
J.P. Wiersma: *Zwei bedeutende friesische Tagungen* (manuskript)
Peter Jensen: *Dükens Weerw* (Nordfriesische Rundschau 1934)
Albrecht Johannsen: *Für Heimat und Volkstum* (Nordfriesische Rundschau 1934)

3. 1926-1980. Breve, manuskripter og notater om Frisland, frisisk og frisere1 pk.

Indhold:

- 3, 1. 1929-1980. Udklip og artikler. Bl.a. Martin Lorenzen: *Friserne og Norden* (i: Folkung, sept. 1937).
- 3, 2. 1958. Johannes Oldsen. Udklip i forbindelse med hans død.

Skønlitteratur og digte fra Frisland på tysk og frisisk:

- 3, 3. 1927-1928. **SLJUCHT en RJUCHT. Frysk Wykbled** (Frisisk Ugeblad). Nr. 35, 3. september 1927 (med **Theodor Sturm**: De Skimmelrider) og nr. 42, 20. oktober 1928, nr. 43, 27. oktober, nr. 44, 3. november, nr. 45, 10. november 1928 med **Martin Lorenzen**: "Op Noard-Fryslans Groun".
- 3, 4. 1929-1930. **Hallig Hooge. Ein Nordsee-Roman von Anny Wothe**. Feuilleton i *Nordfriesische Rundschau* i 1929-1930, afsnit 1-41 (komplet). Klip
- 3, 5. 1926. **N.A. Johannsen: Ût baj e Wejle**. Feuilleton i *Nordfriesische Rundschau* 1926, afsnit 1-19 (komplet)
- 3, 6. 1927. **N.A. Johannsen: Dat jörr Hüß**. Feuilleton i *Nordfriesische Rundschau* 1927, afsnit 1-17 (ukomplet). Klip.
- 3, 7. 1927. **N.A. Johannsen: Rungholts Unnergong**. Feuilleton i *Nordfriesische Rundschau* 1927, afsnit 1-7 (komplet).
- 3, 8. 1929-30. Frisisksprogede børnesider med rebus, gåder m.m.
4. **UDKLIP** 1 pk.

Vedr. Syd- og Nordslesvig

Indhold:

- 4, 1 1927-1951. Sydslesvigsk og nordfrisisk politik, enkelte nekrologer og fødselsdagsartikler (bl.a. Christine Oldsen † 1937) af M. Lorenzen.
- 4, 2. 1928-1938. Polemiske artikler fra navnlig *Der Schleswiger*, bl.a. mod Ernst Schrøder og Otto Timmermann.
- 4, 3. 1928-1959. Slesvigske emner (navnlig Sydslesvig). Klip fra *Flensborg Avis* og *Der Schleswiger*, bl.a. tale af Ernst Christiansen, Grænseforeningen 10 år, tysk mindretalsret efter 1933, hilsen fra Hoptrup Højskole 1934, Tønning-affæren 1935, m.m.
- 4, 4. 1942. *Gemeindeblatt für Nordschleswig* (fire numre).
- 4, 5. 1943. Tønder bys 700-års jubilæum.
- 4, 6. 1947-1965. Sydslesvig og Frisland efter krigen.

Vedr. mindretal generelt og andre mindretal (navnlig Lausitz-serberne)

- 4, 7. 1929-35. Mindretal og mindretalsrettigheder, herunder Lausitz-serberne.
Bl.a.
An den landtag des Freistaates Sachsen, Dresden (andragende om obligatorisk undervisning i sorbisk i de sorbisk-talende egne af Sachsen, 1929)
Kreuz und quer durch das land der Lausitzer Serben. Rejseberetning af Martin Lorenzen i *Der Schleswiger*, 1931.
Rejsefører for byen Bautzen med notater af M. Lorenzen.
Minderheit ist wer will? Artikel af M. Lorenzen i *Deutscher Volksbote* (Lodz), 1932.
Artikler om mindretalsrettigheder i Det tredje Rige, navnlig fra *Der Schleswiger*, 1934-35.
Manuskript fra 1930'erne om bl.a. tyske mindretalssammenslutninger og sammenslutningen af nationale mindretal i Tyskland, tysk mindretalspolitik m.m.
- 4, 8. 1938-1940. Breve fra Claus Eskildsen til M. Lorenzen 5.8. 1938 og 17.2. 1940 om forholdene under nazi-styre hos Lausitz-serberne i almindelighed og familien Skala i særdeleshed.
- 4, 9. 1930. Ernst Christiansens "Breve fra Polen". Udclip.

- 4, 10.1937-1958. Artikler om forskelligt.

Vedr. tysk politik og dansk nationalsocialisme

- 4, 11.1932-1935. Tysk politik/valgkampe/valgaviser 1932-1933. (*Berliner Morgenpost, Märkische Volks-Zeitung, Die Welt am Abend, Vorwärts, Tempo - Berliner Abend-Zeitung, Die sozialistische Aktion, Berliner Studentenblatt, Das 12 Uhr Blatt, Berliner illustrierte Nachtausgabe* m.fl.)
NSDAP-valgavis 1932, *Der Stürmer* 1935. Materiale fra kredsvalg i Slesvig
- 4, 12.1932-1939. Dansk National-socialisme. Bl.a. *Nationalsocialisten* 6. marts 1932, *Flyveblad nr. 1*, udsendt af Dansk nationalsocialistisk Parti (DNP) 1934, korrespondance med Frits Clausen 3.7. 1936, DNSAPs valgavis 1939.
- 4, 13.1934-36. Danske stemmer om tysk politik. Bl.a.: Hejmdal 2. juli 1934 med forside om Röhm-putsch, Kai Friis Møller om Hitler i Ekstra Bladet, Johannes Jørgensen om "Deutschreligion" i Berlingske Aftenavis, Den Ny Verden om kirkestriden i Tyskland, Ernst Christiansen om "Arven i vort Blod" (anmeldelse af tidsskriftet "Rasse. Monatsschrift der Nordischen Bewegung, red. Hans Günther m.fl.), Franz von Jessens anmeldelse af J. Kronikas roman *Revolution* i D.N. 1935, J. Kronikas kronik *Tre slags jul i Tyskland* i Fl.A. 29.12. 1936.

5-6. 1915-1987 PERSONLIGE SAGER 2 pakker

Nemlig:

5. **Personlige sager** 1 pk.

Indhold:

- 5, 1. 1915. Medlemsbevis for I.O.G.T. Westliches Schleswig.
- 5, 2. 1918-1920. 1. verdenskrig. *Beglaubigede Abschrift der Bestätigungsordre zum Obergerichtlichen Urteil von 14.6. 1918* mod M. Lorenzen p.g.a. Nichtanmeldung. *Aurillac Tidende*, Aurillac-foreningens mindeskrift 1920.
- 5, 3. 1923-1953. Sager vedr. Martin Lorenzens helbred. Akter og kvitteringer vedr. Lorenzens livsforsikring hos Deutscher Herold, øjenlægekvisninger, legitimationskort for invalidepensionister.
- 5, 4. 1930-1947 Sager vedr. Martin Lorenzens arbejdsforhold og økonomiske forhold (herunder også økonomisk bistand fra Danmark)
Bl.a.:
1930. J. Kronikas svar på Martin Lorenzens opsigelse af sin stilling ved Der Schleswiger. Klip vedr. Lorenzens afgang.
1931-1932. Martin Lorenzen opsiges ved Kulturwehr af Jan Kazmarek. 1932. Den preussiske regering afslår, at Martin Lorenzen kan blive lærer i skolen i Slesvig.
1935. Korrespondance med H.P. Hanssen og Leif B. Hendil vedr. mulig ansættelse på *Politiken*.
1936-1941. Sager vedr. ansættelsesforholdene på Det Sønderjyske Gruppeudlånsbibliothek i Tofflund, bl.a. Martin Lorenzens redegørelse vedr. hans afskedigelse i 1941 p.g.a. hans tiltagende sympati for nazismen.
1938. Ansøgning til Undervisningsministeriet om understøttelse.
1941. Ansøgning om understøttelse 1941.
1945-1947. Kladder til stillingsansøgninger 1945-1947. m.m.
- 5, 5. 1934-38. Lånekontrakt. Johann Lorenzen låner 200 RM af Martin Lorenzen. Sager

- vedr. Martin Lorenzens lejemål i Toftlund.
- 5, 6. 1935. Sager vedr. Martin Lorenzens erhvervelse af dansk statsborgerskab.
- 5, 7. 1945-1955. Sager vedr. landssvigersagen imod Martin Lorenzen. Heri også klip om retsopgøret.
- 5, 8. 1945-1987. Erindringer m.m.
Bl.a.:
U.d. *Meine Abstammung*. Redegørelse for Martin Lorenzens afstamning.
1945-1958. *Eine wilde Zeit und was sie mir brachte* (livserindringer ca. 1900-1958)
1946-1987. *Faarhus* (notater/erindringer fra interneringen 1946-1948). Transkription af samme. Fotokopier fra Hanns Chr. Jessen (udg.): Fårhus
1945-1949. *Straflager für die deutsche Minderheit in Dänemark*. Husum, 1987.
Ca. 1955. "Min nationale indsats". Manuskript.
- 5, 9. 1957-1963. Lykønskninger m.v. i anledning af M.L.'s 60-års fødselsdag. Nekrolog ved hans død.
- 5, 10. 1958. Erbauseinandersetzungsvertrag for arven efter i 1942 afdøde pensionist Christian August Lorenzen.

6. **Personlige sager** 1 pk.

Indhold:

- 6, 1. Ca. 1914-1950. Fotoalbum.
- 6, 2. Ca. 1914-1950. Fotoalbum.
- 6, 3. 1920-1956. "Tagebuch". Optegnelser af forskellig art.
- 6, 4. 1917-? Tre stilehæfter med optegnelser på bl.a. frisisk og et slavisk sprog, fonetiske tegn o.a. N.B.: En række løse notater, fotos m.m. indstukket.
- 6, 5. 1927-1928. Notitsbog med optegnelser, manuskripter m.m.
7. **Diverse sager, udtaget af Frisersekretariatets arkiv** 1 pk.
- 7, 1. 1930-31. Kalenderblade fra Heiteland-kalender med digte og tegninger (ukomplet), tegning/kollage af Ellen Lorenzen III, formentlig skoletegning.
- 7, 2. 1927-28. Brevveksling vedr. fornærmelsessagen Lorenz C. Peters ctr. M. Lorenzen.
- 7, 3. 1917-ca.1925. Notesbøger/stilehæfte. NB: Både skolenotater og politiske optegnelser.
- 7, 4. 1939. Yt'e frasch fortid. Manuskript, breve, notater vedr. Frislands historie.
- 7, 5. 1933-54. Sager vedr. Hoptrup Højskole.
- 7, 6. 1937-54. Div. brevveksling med forskellige, navnlig om frisiske emner samt om gruppeudlånsbiblioteket i Toftlund.
- 7, 7. 1922-54. Udklip. Egne artikler og artikler om M. Lorenzen.
- 7, 8. 1929-45. Poesibog (Thyra Lorenzen, 1942); sangbog (1945), private papirer (1929-1942).